

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

50

Brno 2009

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 50
Volume 50

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Fotografie levalloiského hrotu nalezeného při výzkumu paleolitické lo-
kality Tvarožná-Za školou. Srov. studii P. Škrdly a kol. obr. 5:1. Foto
J. Špaček.

*A foto of the Levallois point found in the Paleolithic site Tvarožná-
Za školou. See the study of P. Škrdla et. al. Fig. 5:1. Photo by J. Špaček.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz

Webové stránky s pokyny pro autory: <http://www.iabrno.cz/pv>

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vydáno v Brně roku 2009

Copyright ©2009 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

OLOMOUC (K. Ú. SLAVONÍN, OKR. OLOMOUC)

Arbesova ulice, Novověk (18 stol.), Sídliště, přibližovací zákopy. Záchraný výzkum.

V termínu 1.11. až 11.12. 2008 provedli pracovníci Archeologického centra Olomouc záchraný archeologický výzkum na lokalitě Slavonín, ulice Arbesova. Výzkum byl vyvolán zahájením úprav terénu v místech budoucí stavby 26 rodinných domů.

Plocha stavby s archeologickými nálezy se nachází na jihozápadním okraji Olomouce, v severní části obce Slavonín v trati Zahrady. Lokalita leží po pravé straně ulice Arbesova směrem do Olomouce (viz kapitola Eneolit). Během výzkumu byly prozkoumány archeologické objekty datované do eneolitu (jordanovská kultura) a do novověku.

Všechny novověké objekty se nacházely v horní, západní části zkoumané plochy. Těžiště těchto objektů představuje relikv zemních prací pruské armády při obléhání Olomouce v roce 1758 (Michna 1997), tvořený systémem dvou dlouhých vodorovných zákopů (šířka 1,3–1,8 m, hloubka 0,35–0,56 m), vzdálených od sebe 3,5 metru a zachycených v délce 148 metrů, s několika spojovacími zákopy. Jedná se patrně o část přibližovacích zákopů či krytí komunikace směřující od pruské první paralely k dělostřelecké laboratoři ve Slavoníně (Kuch-Breburda, Kupka 2003, 113–114).

Vendula Vrátová

Literatura

Kuch-Breburda, M., Kupka, V. 2003: Pevnost Olomouc. Pevnosti – *Architectura militaris*, sv. 23. Praha, 103–135.

Michna, P. 1997: Bastionová pevnost Olomouc, Průvodce dějinami a expozicí, Olomouc, 39–50.

Resumé

Olomouc-Slavonín (Olomouc district), Arbesova street, Modern age (18th century). Settlement, Skidding trenches. Salvage excavation.

Relicts of skidding trenches were examined during the salvage archaeological excavation in Slavonín. These skidding trenches date back to the 18th century, when Prussians besieged town-fortress Olomouc in 1758.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OPAVA-PŘEDMĚSTÍ, OKR. OPAVA)

Bezručovo náměstí, p. č. 3011; Podkovní ulice, p. č. 164/2; ulice U Jaktařské brány, p. č. 592/1. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Centrem Opavy byl prováděn výkop pro telekomunikační rozvodový kabel UPC. Na třech místech byly zjištěny porušené archeologické situace (č. akce NPÚ Ostrava 14/08). Ve střední části Bezručova nám. (obr. Opava–Mezi trhy 1, 14/08a) byla v pozici pod navážkou související s parkovými úpravami tohoto prostoru (cca 0,3 m

pod dnešní úrovní terénu) odkryta torza dvou kúlů a další čtyři kúlové jamky. Ty se nacházely v jedné linii v nerovnoměrných rozestupech a byly zahloubeny do podloží (spraš). Lze je nejspíše datovat do novověku a velmi pravděpodobně souvisí s hospodářským dvorem řádu německých rytířů (tzv. Klippelhof), který ustoupil regulované zástavbě předměstí v závěru 19. století.

Další situace se nacházela v chodníku poblíž vyústění ulice Na valech do ulice U Jaktařské brány (obr. Opava–Mezi trhy 1, 14/08b). Zde byla vyhloubena zápichová jáma o rozměrech cca 1 × 2 m pro protlak optického kabelu pod vozovkou. Výkop zasahoval až do podloží a porušil středověké a novověké objekty a vrstvy. Byla zde zachycena pravděpodobně raně novověká sloupová jáma, tři podélné výkopy v superpozici nad sebou, z nichž se pouze z nejnižší položeného podařilo získat jeden vrcholně středověký keramický fragment. Dále byly zjištěny dvě kúlové jamky zahloubené až do podloží a cca 0,7 m mocné středověké a novověké souvrství, narušené recentními výkopy. V protilehlém okraji vozovky se stavební výkop dostal do kontaktu se základovou zdí asanovaného hotelu Koruna. Na obou k němu přiléhajících profilech byla dokumentována směrem do ulice se sklánějící spáleništní vrstva.

Třetí zjištěná situace se podařilo registrovat v Podkovní ulici (obr. Opava–Mezi trhy 1, 14/08c), kde byla cca 0,3 m pod povrchem zachycena valounová dlažba a její ohraničení, tzn. původní povrch Podkovní ulice. Dlažďění můžeme datovat do 18.–do počátku 20. stol.

Pavel Malík

Resumé

Opava (Kataster Opava-Město, Opava-Předměstí, Bez. Opava), Bezručovo Platz, U Jaktařské brány Strasse, Podkovní Strasse. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Vnitroblok ulic Mezi Trhy, Mnišská a Dolní náměstí, p. č. 363 a 357/2. Středověk, novověk. Město. Předstihový výzkum.

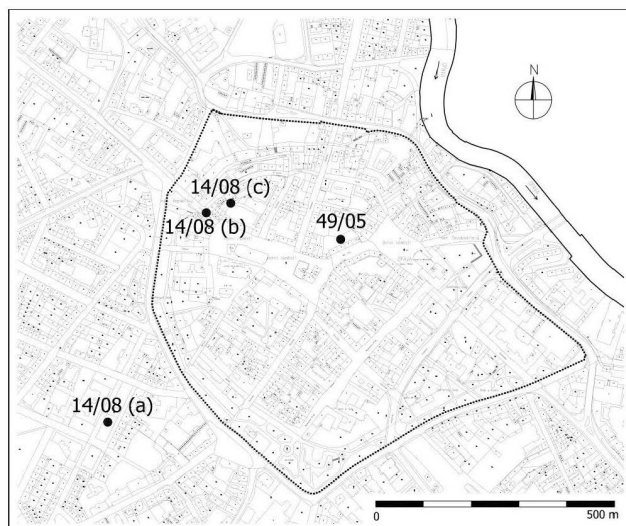
V souvislosti se stavebním záměrem „Rekonstrukce vnitrobloku Mnišská“ byl v letech 2005–2008 realizován předstihový archeologický výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 49/05), který se zaměřil na trasu budoucí kanalizace (obr. 107). Většina sond (S1-4/05, S5/07) byla situována v místě původních dvorních traktů a dvorů domů, jež v minulosti vytvářely severní domovní frontu ulice Mezi trhy (obr. 108, orientační čísla 1–7), která spojuje obě hlavní opavské náměstí. Domy jsou v textu identifikovány orientačními čísly podle plánu „Realbesitz der Stadt Troppau“ z r. 1938 (Magistrát města Opavy, archiv odboru výstavby), který zachytil poslední vývojovou fázi zástavby historického jádra Opavy, následně z velké části zničenou v důsledku válečných událostí a poválečných asanací.

Sondy S6-8/08 se nacházely v místě demolovaného dvorního traktu domu na Dolním nám. č. 2. Dnes se

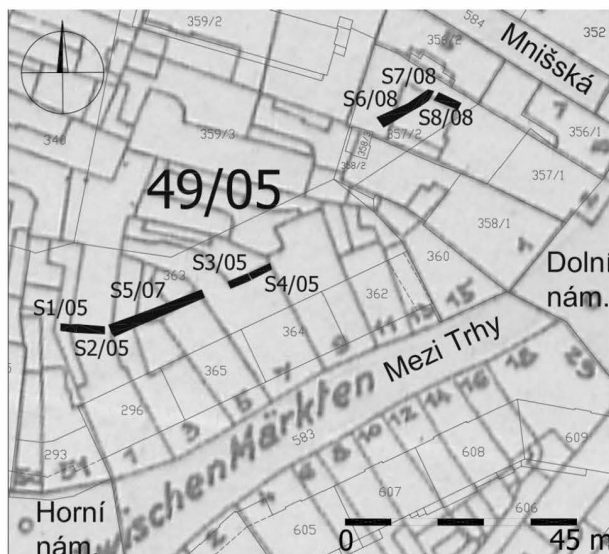
jedná o travnatou plochu s parkovištěm v zázemí bytových domů, kterými byla v 60. letech 20. století nahrazena historická zástavba.

Sondy S1/05 a S2/05 byly situovány ve střední části parcely domu Mezi Trhy č. 1. Zachyceny byly obvodové zdi a suterén mírně lomeného dvorního traktu tohoto domu, stratigrafická pozice a charakter zdiva umožňuje časově zařadit jeho výstavbu do pozdního středověku či raného novověku. Zánik souvisí až s poválečnými demolicemi, výplň zkoumaná sondou S2/05 tvořila stavební suť. Po jejím odebrání se podařilo pod podlahou suterénu odkrýt část stěny a dna objektu oválného půdorysu, zahloubeného do sprašového podloží, který lze spojit s počátky středověkého osídlení města, tzn. s obdobím 12./13.–poč. 13. století. Objekt byl později zachycen i v navazující sondě S1/05. Ta se nacházela již v exteriéru domu, který po výstavbě zmíněného dvorního traktu disponoval pouze úzkým dvorkem, v němž se dochovalo poměrně mocné (3,5 m) středověké souvrství. Jeho starší část je tvořena redeponovanými sídlištními vrstvami předlokačního a lokačního horizontu spolu s přemístěným podložím. Podobně jako v jiných případech předpokládáme, že se jedná o zeminu, která zde byla uložena v souvislosti s intenzivní stavební činností na parcele v období po lokaci města. V mladší části stratigrafie (2. polovina 13. století a 14. století) se pak výrazněji uplatňují uložení s vysokým podílem organického odpadu. Mezi nimi se vyskytují jednoduché komunikační úpravy v podobě šterkopískových a oblázkových posypů. Charakteristická je i přítomnost značného množství sekundárně umístěných či uskladněných dřevěných prvků (trámků, desek i kulatiny). Svrchní část souvrství pak tvoří pozdně středověké a novověké terénní dorovnávký, zčásti spáleništního charakteru.

Sondy S3/05 a S4/05 zachytily novověké základové zdivo domu Mezi Trhy č. 7, ke kterému z vnější strany

Obr. 107: Opava. Ulice Mezi Trhy–Dolní náměstí. Katastrální mapa – lokalizace archeologických výzkumů provedených v r. 2008 NPÚ–ÚOP Ostrava. *Abb. 107: Opava. Mezi trhy Str.–Dolní Platz. Katasterplan mit der Lage der Fundorte, wo im Jahre 2008 Ostrauer Arbeitsstelle des Nationalen Instituts der Denkmalpflege Ausgrabungen führte.*

Obr. 108: Opava. Ulice Mezi Trhy–Dolní náměstí. Lokalizace předstihově zkoumaných ploch v soutisku současné katastrální mapy a plánu „Realbesitz der Stadt Troppau“ z r. 1938.

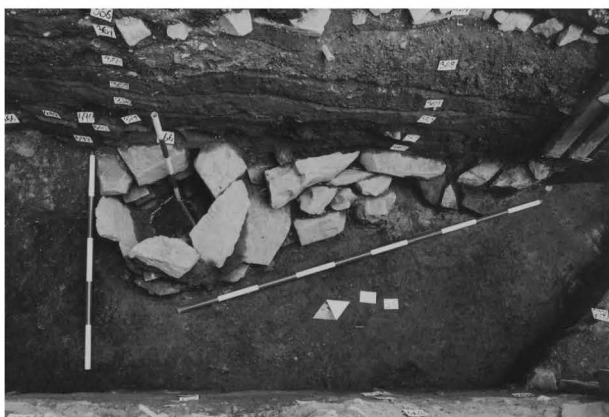
Abb. 108: Opava. Mezi trhy Str.–Dolní Platz. Lokalisierung der im Vorsprung realisierten Grabungen im Zusammendruck des gleichzeitigen Katasterplans und des Plans „Realbesitz der Stadt Troppau“ aus dem Jahre 1938.

Obr. 109: Opava. Ulice Mezi Trhy–Dolní náměstí. Sonda S5. Výběr keramických nádob z jímky s. j. 524. *Abb. 109: Opava. Mezi Trhy Str.–Dolní Platz. Die Sonde S5. Auswahl der Keramik aus der Latrine Nr. 524.*

přiléhaly pouze uložení, jež lze ztotožnit patrně s výplní poměrně širokého základového vkopu.

Sonda S5/07 byla rozdělena z hlediska metodiky výzkumu do dvou částí. Ve východní části byl vyhlouben výkop pouze do úrovně nivelety budoucí kanalizace, registrováno zde bylo novověké zdivo, související s domem Mezi Trhy č. 5, a starší terénní dorovnávký a planýrky, v jejichž podloží byly evidovány povrchové části výplní již nezkoumaných odpadních jímek a dalších objektů. Kompletní odkryv stratigrafie byl proveden v západní části sondy v místě dvorního traktu sousedního domu Mezi Trhy č. 3. Nejstarší situaci představoval cca 0,2 m mocný půdní horizont s pravěkými keramickými zlomky, na něž nasedala cca 0,7 m mocná vrstva, obsahující keramiku předlokačního až lokačního období města. V této uložení byla v JV rohu zachycena napříč procházející dřevěná konstrukce, sestávající ze tří desek. Patrně se jednalo o odvodňovací kanálek. Tuto situaci překrýval 0,5 m mocný svazek hlinitých vrstev s keramickými nálezy 13.–14. století, uzavřený černou uhlíkatou vrstvou. Na něm byla evidována ohořelá dřevěná základová kon-

Obr. 110: Ulice Mezi Trhy–Dolní náměstí. Sonda S6. Kamenný kanálek ukončený malou nádržkou. Abb. 110: Opava. Mezi Trhy Str.–Dolní Platz. Der Suchschnitt S6. Der Steinkanäl mit kleinem Sammelbecken abgeschlossen.

strukce z vodorovně položených trámů zajištěných kolíky, která byla překryta 0,4 m silnou vrstvou přepálené mazanice a jílu. Zánik této menší dřevěné stavby lze podle keramických nálezů předpokládat pravděpodobně někdy v druhé polovině 14. až počátkem 15. stol. Výše ležel sled několika pozdně středověkých vrstev, který přecházel v raně novověké planýrky. Stratigrafii uzavíraly novověké uloženiny v povrchové části, představované již poválečnými destrukcemi a navážkami. Při bázi novověké části souvrství byly zachyceny dvě odpadní jímky čtvercového půdorysu s dřevěným bedněním, obsahující množství celých keramických nádob. Jímka s. j. 524 byla narušena novověkou cihlovou zdí s patrným vynásecím obloukem, která souvisela s dvorním traktem domu Mezi Trhy č. 3. Druhá jímka s. j. 526 stejné konstrukce byla v superpozici nad starší jímkou s. j. 531, opět porušenou základovou kamennou zdí dvorního traktu sousedního domu Mezi Trhy č. 1. Do výplně jímky byla zaražena pilota, staticky zajišťující základovou spáru. Všechny odpadní jímky lze datovat do 14.–15. století (obr. 109).

Vzájemně propojené sondy S6/08 a S7/08 byly situovány v diagonále protínající lichoběžníkový dvorek domu Dolní nám. 2, který byl rovněž po r. 1945 demolován a nahrazen historizující novostavbou. Při severním okraji sondy S7/08 bylo zachyceno masivní základové zdivo severního křídla dvorního traktu zmiňovaného domu, v sondě S6/08 pak bylo v podobě destrukce zaznamenáno i zdivo křídla západního. V obou sondách bylo dosaženo podloží s dochovaným půdním horizontem, opět se stopami pravěkých sídlištních aktivit, následovaly vrstvy obsahující keramiku 12./13.–poč. 13. stol. V rámci výše uloženého vrcholně středověkého (13.–15. stol.) souvrství se nacházelo množství kulových jamek, destrukce proutěného plotu a snad i dřevěné stavby, a také kamenný odvodňovací kanálek s kvadratickou vpustí či rezervoárem, jehož zásyp obsahoval masivní keramické fragmenty grafitových zásobnic (obr. 110). V sondě S7 byl zachycen okraj velkého oválného nebo kruhového objektu, zahloubeného až do podloží. Výkop může být interpretován jako těžební jáma na spraš, která byla používána jako omazávka stěn dřevohliněných domů. Jáma byla po splnění svého účelu zhruba na konci 14. století zasypána

odpadem. Na rozhraní středověké a novověké části stratigrafie bylo v sondě S6/08 zachyceno ústí odpadní jímky čtvercového půdorysu s výdřevou. Ve dně této jímky bylo identifikováno přemístěným podložím utěsněné ústí starší jímky obdélného půdorysu. Výstavba svrchní jímky spadá dle dendrodat do závěru 15. stol. V severovýchodní části sondy S7/08 byl po rozebrání základového zdiva severního křídla domu odkryt do země zapuštěný sud, bohužel pouze torzovitě dochovaný.

Sonda S8/08 se nacházela v místě severního křídla domu Dolní nám. č. 2. Středověké souvrství (13.–15. století) zde sestávalo ze sledu několika požárových vrstev a spáleništních planýrek, podobný charakter vykazovala i výplň rozměrného objektu s přímoúhelníkem, zachycenou při východním okraji sondy.

Lze shrnout, že předstihový archeologický výzkum přinesl cenná data k vývoji hned několika městišť, nacházejících se ve velmi exponovaném prostoru lokálního jádra Opavy. Poloze jednotlivých sond ve středních a zadních částech dotčených parcel odpovídala i zjištěná nálezová situace, představovaná především odpadními jímkami a dalšími objekty hospodářského charakteru, jejichž místo od přelomu středověku a novověku postupně zaujímaly dvorní trakty a křídla jednotlivých domů. Výzkum je nyní ve stadiu zpracování; očekáváme, že chronologii upřesní zejména analýza získaných dendrodat a početných nálezových souborů.

Marek Kiecoň, František Kolář, Pavel Malík,
Michal Zezula

Resumé

Opava (Kataster Opava-Město, Bez. Opava), Mezi Trhy Str., Parz. Nr. 363, Dolní Platz, Parz. Nr. 357/2. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. KATEŘINKY, OKR. OPAVA)

„Dolní pole“. Doba hradištní. Sídliště. Záchraný výzkum.

V době od prosince 2007 do konce ledna 2008 proběhl na katastru Kateřinek v poloze Dolní pole záchraný archeologický výzkum spojený s výstavbou obchodního centra. Při archeologických pracích byla zkoumána část polykulturního sídliště. Mimo jiné zde byla zachycena mělká jáma (max. 0,15 m) téměř oválného půdorysu (1,8 × 0,85 m), která byla vyplněna šedohnědou prachovou hlínou s obsahem uhlíku a mazanice. Ve výplni objektu se nacházela rovněž keramika odpovídající mladší či pozdní době hradištní.

Jiří Juchelka

Resumé

Opava (Kataster Kateřinky, Bez. Opava), „Dolní pole“. Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.